

Vera Buck

Het boek van de vergeten artiesten

Karakter Uitgevers B.V.

Verdwenen generatie (ook: vergeten generatie) is de term voor een groep Duitse kunstenaars, muzikanten en schrijvers die tussen 1890 en 1914 geboren zijn en in nazi-Duitsland vervolgd werden omdat ze het joodse geloof aanhingen, hun politieke ideeën niet bij het regime pasten of homoseksueel waren. Velen probeerden te vluchten, het grootste deel bleef ontworteld en kampte met existentiële problemen. Slechts enkelen lukte het hun carrière voort te zetten. Anderen overleefden het niet. Ze werden gedeporteerd en stierven in concentratiekampen.

De namen van deze kunstenaars zijn tegenwoordig
voor het merendeel vergeten...

Florian Weiland, *Die vergessene Generation*

PROLOOG

Berlijn, 1935

Als een kudde grote, soezende dieren stonden de woonwagens op de top van de heuvel. Sommige in groepjes bij elkaar, andere verstrooid over de weide. Alsof ze ongedisciplineerd stonden te luieren, een wanordelijke voorstad. In een tijd als deze was dat ronduit een politiek manifest.

De vreemdeling stapte uit de automobiel en keek op de ongeplaveide heuvel om zich heen. Een windvlaag liet zijn mantel als een zeil opbollen toen hij op de kudde af kwam lopen.

Vanuit de verte leken de woonwagens slaperig. Maar in werkelijkheid waren er veel ogen die de man zagen aankomen. Ze zagen ook het onweer dat hij meebracht. Alsof de vreemdeling de regenwolken aan een lijntje achter zich aan trok. Kinderen werden apart genomen, deuren en gordijnen gesloten. De kettingbreker spuwde op de grond. Niemand wilde de indringer begroeten. En wat zouden ze ook tegen hem moeten zeggen?

Wie de geruchten kende, wist dat de kalme passen van de man slechts schijn waren. Dat hij hier niet was om een wandelingetje te maken of de verloederde kolonie te bekijken. En iedereen hier kende de geruchten.

Nadat er een vreemdeling in een mantel was verschenen en de mensen ondervraagd had, waarna er nog een was gekomen die bij hen bloed had afgenomen, en op een nacht de eerste kermisklant verdwenen was, waren de mensen hier op de heuvel gaan praten. Eerst on-

gebruikelijk zachtjes, alsof ze de geruchten nog ongedaan konden maken als ze ze maar niet te luid uitspraken. Maar de woorden waren toch door de rijen woonwagens getrokken en waren net zomin tegen te houden als de vreemde mannen zelf. Er moest iets niet pluis zijn, hadden de aan elkaar gegroeide zussen tegen de dikke dwergin met baard gefluisterd, en van haar uit waren de woorden verder gewaaid, door het raam van de boeienkoning en zijn oor in: waar kwamen de mannen in mantels vandaan? Wat deden ze met het bloed dat ze afnamen? En waar was Agosta naartoe, de man met de vleugels, die zo plotseling verdwenen was, en na hem de getatoeëerde Miss Ingeborg?

Bij de laatste wagen van de kleine kolonie bleef de vreemdeling staan. De wagen was van hout en had verschillende grote ramen die eruitzagen alsof een idiote verzamelaar ze ergens had opgescharreld en kriskras in de wanden had geplaatst. Boven op het blikken dak torrende een schoorsteen als een conservenblikje dat was blijven staan.

Onder het conservenblik, aan de binnenkant van de deur, stond de eigenaar van de woonwagen. Hij hield de deurknop als het handvat van een degen vast. Zijn rechterhand had nog maar drie vingers en die waren nat van het zweet.

Ook hij had de vreemdeling aan zien komen. Niet pas zojuist, maar al weken geleden, toen de nachtmerrie was begonnen. Toen de eerste vreemdeling voor zijn woonwagen had gestaan, in dezelfde jas gehuld als deze man hier en er ruzie was geweest.

Zo'n ruzie was nauwelijks te vermijden als enorm uiteenlopende belangen met elkaar botsten. Als de een bloed voor zijn 'onderzoeken ten aanzien van het ras van zigeunerkleurlingen en andere asociale psychopaten' wilde afnemen. En de ander degene was van wie het bloed was. Toch was het ondoordacht geweest. Het was gevaarlijk om je in tijden als deze tegen de mannen in mantels te keren.

De vreemdeling klopte twee keer voordat de deur op een onwillige kier openging.

'Bent u de heer Mathis Bohnsack?' De vreemdeling gluurde door de spleet. Hij had een briefje in zijn hand. Tot een paar maanden geleden zou daar nog niets op gestaan hebben. Het witte velletje papier zou leeg geweest zijn, er zou geen naam en geen adres op hebben gestaan.

Als de vreemdeling naar Mathis had willen gaan, zou hij in de kolonie hebben moeten rondvragen. En de kermisklanten konden heel zwijgzaam zijn.

‘U woont hier met juffrouw Meta Kirschbacher, klopt dat?’ Zijn blik gleed door de woonwagen. Hij trok zijn wenkbrauwen op. Mathis knikte. De deurknop was nog steeds tegen de bezoeker gericht.

‘Mijn naam is professor Thorak,’ zei de vreemdeling toen hij beseftte dat de ander geen briefje had dat dat zou kunnen verraden. ‘Ik zou graag juffrouw Kirschbacher willen spreken.’

‘Ze is er niet.’

Thorak keek door de deurspleet langs Mathis heen. Tussen zijn wenkbrauwen vormde zich een wantrouwige rimpel. Een terechte frons op het voorhoofd, want degene die hij zocht was slechts enkele ogenblikken eerder door het enige raam geklommen dat groot genoeg was voor een vrouw zoals zij om erdoor te kunnen vluchten.

‘Wanneer komt ze terug?’

‘Dat weet ik niet, dat kan een poos duren.’

‘Ik heb de tijd,’ zei Thorak, ‘ik zal wachten.’ En daarmee bedoelde hij niet buiten op het gras, waar het net begon te regenen.

Thorak zette zijn voet op de trede van het opstapje en wipte een paar keer, alsof hij eerst moest testen of deze scheve kar wel bestand was tegen zijn bezoek. Maar een tel later was hij Mathis al met zijn halve lichaam gepasseerd en keek hij in de wagen rond. Rechts onder het raam stond een kleine houten tafel met twee stoelen. Links daarvan bevonden zich een kachel en een keukenkastje, en er hing een gordijn dat de bedstee afscheidde. Voor de linkerwand stond een kledingkast. Iemand die heel goed keek, zou kunnen opmerken dat die erg groot leek voor deze kleine wagen. En dat de achterste planken nieuwer waren dan de rest.

‘Wilt u niet gaan zitten?’ Mathis schraapte de woorden vanuit zijn keel en reikte ze Thorak aan als een met tegenzin uitgestoken hand. Hij trok een stoel naar achteren zodat deze met de rug naar de kast stond en Thorak trok zijn broekspijpen op om plaats te nemen.

‘Wilt u misschien iets drinken? Water?’

‘Graag.’

Mathis pakte twee glazen uit het keukenkastje.

'Beroepsongeval?' vroeg Thorak terwijl hij naar Mathis' hand wees toen die de waterkan oppakte. Misvormingen wekten nog altijd fascinatie op bij mensen. En daar vormde de professor geen uitzondering op.

'Zoiets, ja.' Mathis zette de karaf neer en stopte zijn vingers in zijn zak. Hij ging tegenover Thorak zitten, die een sigaret uit zijn mantel had gehaald en die aanstak.

Ze hadden elkaar weinig te zeggen en daarom was het maar goed dat het getik van de regen op het dak van golfplaten de stilte tussen hen vulde. Terwijl de professor rookte en zweeg, stelde Mathis zich voor hoe de walm zich binnen in zijn lichaam verdeelde. Hoe de borstkas en de longen zich uitzetten. Hoe de rook van boven naar binnen stroomde en er een kleine sneeuwlawine in de long gleed, voordat de walm zich verspreidde en langzaam via de zijkanten terug de luchtpijp in sloop. De luchtpijp was de schoorsteen van het lichaam.

Door zijn beroep bedacht Mathis graag wat er achter de dingen verborgen zat en zijn gast verging het waarschijnlijk net zo, want die had zijn blik strak op het gordijn voor de bedstee gericht.

Buiten schoot een bliksem door de lucht. Een paar seconden later kwam de donder. Maar het was niet de donder buiten maar een dreun in de woonwagen die hen uit hun gezamenlijke zwijgen haalde. Thorak draaide zich om naar de kast en Mathis sprong gealarmeerd van zijn stoel op. Een tel later vloog echter niet de deur van de kast, maar de deur van de woonwagen zelf open. Meta, volledig doorweekt, kwam strompelend binnen.

'Moest die klootzak uitgerekend bij dit hondenweer...!'

'Meta! We hebben bezoek!' riep Mathis. Ze bleef abrupt staan en hield de rest van de zin voor zich.

Thorak ging staan en duwde zijn scheiding recht over de plek waar zijn haar dun werd. Ook controleerde hij of zijn stropdas goed zat. Alsof zijn onberispelijke verschijning de toestand kon compenseren dat er iemand voor hem stond die eruitzag alsof ze onvrijwillig in de Spree had gebadderd. De zoom van Meta's broek zat onder de modder, het normaal blonde haar plakte donker aan haar gezicht en er druppelde

water in de kraag van haar blouse. Thorak strekte zijn hand uit alsof hij het niet merkte en Meta legde haar natte vingers erin. Ze wierp Mathis een verbijsterde blik toe.

‘Meta, dit is professor Thorak,’ zei Mathis zo plechtig alsof ze op een soiree waren. ‘En dit is Meta Kirschbacher, mijn... partner.’

Mathis had liever ‘mijn vrouw’ gezegd, vooral tegenover zo iemand als Thorak, die Meta bijna verslond met zijn blik.

Meta was ruim een kop groter dan hij, had stevige armen en een breed bekken, maar niet op een plumpe, boerse manier. Ze was niet van nature zo breed. Meta had er hard voor gewerkt om vrijwel alles te kunnen heffen, tillen en tegen de grond te krijgen wat haar in de weg stond. Een slapping als deze Thorak kon ze met gestrekte arm boven haar hoofd houden.

De professor duidde slechts een buiging aan om zich niet nog kleiner te maken dan hij naast haar al was.

‘Juffrouw Kirschbacher. Aangenaam!’

Een leugen zou op zijn plaats geweest zijn, maar Meta zei niets.

‘Mijn naam is Josef Thorak. U herinnert zich misschien dat er een paar weken geleden een... vrijwillige bloeddonatie in uw nederzetting is gehouden.’

Meta en Mathis wisselden een blik.

‘Ja, dat herinner ik me nog.’

‘Ik hoop dat de actie u niet al te veel onbehagen heeft bezorgd.’

‘De pijn was te verdragen, als u dat bedoelt.’

‘Natuurlijk, u zult immers heel wat anders gewend zijn, nietwaar?’ Thorak glimlachte onbeholpen en raakte opnieuw zijn keurige scheiding aan. ‘Wel, zoals u zich misschien kunt voorstellen, moet het gedoneerde bloed natuurlijk gecontroleerd worden, op ziektes enzovoorts. En aangezien er dagelijks zo’n grote hoeveelheid gedoneerd bloed ontvangen wordt, verzamelen de experts in het laboratorium natuurlijk automatisch ook vrij veel informatie over de verschillende bloedtypes bij zigeuners of ook, uhm, Joden.’

Meta stond, druppelde en zweeg. Ze hadden er rekening mee gehouden dat er vroeg of laat iemand zou komen.

Het was nog niet lang geleden dat het werkverbod voor Joodse ar-

tiesten op de lantaarnpalen in de stad en op de wanden van Circus Krone was aangeplakt. Slechts een klein detail in een lange lijst van belachelijke beperkingen die niemand in het kermiswezen kon opvolgen. Verbod van vreemdsoortige kostuums. Verbod van optredens van negerkleurlingen en negers. Verbod van deelname van Joden aan opvoeringen van de Duitse cultuur. Definitief verbod van 'swing' en 'nigger jazz'.

'Wel, wat ik wil zeggen,' ging Thorak verder, en nu hij de ergste woorden eruit had geperst, lukte het makkelijker om zijn bedoeling over zijn lippen te krijgen, 'de leider van het laboratorium is een goede vriend van me. En hij weet dat ik op zoek ben naar een bepaald type vrouw. Hij heeft me uw bloeduitslagen en documenten gegeven, juffrouw Kirschbacher, en ik moet zeggen: uw arische bloedlijn! Op het bureau hebt u aangegeven dat uw waarde voorouders sinds generaties uit Noord-Duitsland stammen, op uw...' – hij trok het intussen verkreukelde briefje uit zijn zak – '... overgrootvader na, die vanuit Scandinavië is geïmmigreerd?'

Meta staarde Thorak aan maar bedacht toen dat ze moest knikken. Wat hij in zijn handen hield, was een pure leugen. Haar broer en zij waren als klein kind voor het kindertehuis in Keulen afgezet. Haar broertje zat in een soort hanenkorf waar alleen zijn hoofd uitstak en Meta, die toen vier was, had ernaast gestaan, haar hand om het gevlochten hengsel geklemd, alsof ze haar broertje helemaal alleen daarnaartoe had gesleept. Haar ouders hadden geen papieren achtergelaten, niet eens een brief die iets over de kinderen had kunnen onthullen. De besneden penis van haar broertje was de enige verwijzing naar Meta's familiale afkomst. Een penis als familiegeschiedenis. Maar die had Meta beslist niet genoemd toen ze op het bureau was en de informatie voor haar paspoort verzonnen had.

'Heel mooi!' Thorak trok een gezicht alsof hij de geboorte van een kerngezond kind verkondigde. 'Ik heb u op aanraden van de genoemde laboratoriumleider afgelopen vrijdag in het theater aan de Weinbergsweg gezien en moet u ook wat dat betreft mijn complimenten maken, juffrouw Kirschbacher. Uw sportieve prestaties en de gesteldheid van uw spieren! Neemt u mij niet kwalijk dat ik wat beter moest kijken. Dat

is beroepsmatig, moet u begrijpen, ik... Werd daar zojuist geklopt?’

Meta en Mathis keken elkaar aan. Ze hadden het allebei ook gehoord. Een duidelijke bons, die niet bij het geluid van de regen had gepast. Meta’s ogen dwaalden een fractie van een verraderlijke seconde naar de kast, maar Mathis draaide zich alert om en deed de deur van de woonwagen open.

‘Nee, hier is niemand.’

‘Ik weet zeker dat er geklopt werd,’ hield Thorak vol.

‘Ik heb niets gehoord. Wat wilde u zojuist zeggen?’

Thoraks blik gleed naar het raam, voordat hij nog een keer sceptisch het interieur van de woonwagen opnam.

‘U had het over mijn spieren,’ herinnerde Meta hem.

Thorak schraapte zijn keel en nam de draad die Meta hem aanreikte weer op. ‘Juffrouw Kirschbacher, begrijpt u mij niet verkeerd, dat was als een oprecht compliment bedoeld. U bent gewoonweg het summum van het Helleense type! Beroepsmatig heb ik al veel gespierde heren gezien, maar u als vrouw...’

Meta luisterde slechts met een half oor naar het eeuwige gezwets over mannen- en vrouwenclichés. Haar aandacht was op de kast gericht. Ze kon de onrust daarin gewoon voelen. Een bruisende nervositeit, die ook haar en Mathis besmette.

‘Wel, voordat ik mijn tijd nog langer verknoei, wil ik graag onomwonden spreken,’ zei Thorak toen hij Meta’s gespannen gezichtsuitdrukking zag. ‘Juffrouw Kirschbacher, ik wil u graag sculpteren.’

Dat drong wel tot Meta door. Verbijsterd liet ze haar over elkaar geslagen armen vallen.

‘Pardon?’

‘Als u het goed vindt.’

Meta keek Mathis aan. Ze had geen idee waar Thorak het over had. Ze was niet dom, maar was niet geschoold en kende geen vreemde woorden. Toen ze haar mond opendeed was Mathis bang dat ze ‘sculpteren’ verwarde met ‘scalperen’. Dat was namelijk wel een woord dat in hun branche bekend was.

‘Hij bedoelt een sculptuur maken,’ zei hij snel. Meta klapte haar mond weer dicht.

‘Dat zei ik toch,’ zei Thorak.

‘Een beeld,’ zei Mathis.

Thorak wierp hem een geïrriteerde blik toe. Maar nu begreep Meta het ook.

‘Van mij?’

‘Van u en van niemand anders!’ Trots verklaarde Thorak dat het om een wedstrijd ging die hij wilde winnen. Door de Führer persoonlijk uitgeschreven. Als alles goed ging, zou Meta precies op tijd voor de Olympische Spelen het nieuwe stadion sieren.

‘Door de Führer?’ weerkaatste Meta met iets te veel ontzetting in haar stem. Dat was voor haar nu werkelijk geen reden voor een vreugde-uitbarsting. ‘En als ik niet wil?’

Thoraks glimlach verdween onmiddellijk. Verbluft raakte hij zijn scheiding aan en de wantrouwige rimpel tussen zijn wenkbrauwen keerde terug.

‘Waarom zou u niet willen?’

‘Ja, waarom zou je niet willen?’ echode Mathis. Meta keek hem aan alsof hij zijn verstand was verloren. Alsof hij vergeten zou kunnen zijn dat het bij de ‘Führer’ nog altijd om diezelfde idiote Adolf Hitler ging met wie hij en zij destijds in Wenen een toilet gedeeld hadden. Ze deed haar mond open, maar op dat moment bonkte het opnieuw in de kast. Onmiskenbaar het gebonk van zware vuisten tegen het hout. Mathis en Meta krompen ineen. En plotseling veegde Meta schreeuwend de waterkaraf van de tafel. Die viel op de grond en de inhoud droop over Thoraks glanzende schoenen. De professor sprong ontzet opzij, terwijl Meta zichzelf tegen de kast gooide en snikkend haar gezicht in haar elleboog begroef. Ze sloeg met haar vuist tegen het hout. Thorak keek Mathis verbouwereerd aan.

‘Dat... gebeurt soms,’ zei Mathis aarzelend. ‘Dat is het temperament van een sterke vrouw. Ze heeft de neiging een beetje... opvliegend te zijn.’

Meta begon te krijsen.

‘Hysterisch,’ corrigeerde Mathis zichzelf, ‘zo zou je het ook kunnen noemen.’

‘Maar wat heb ik dan gezegd dat...’

‘Niets, helemaal niets!’ Mathis nam de lijkbleke Thorak bij de arm, zodat hij zich eindelijk van de kast afwendde. ‘Zoals ik zei, dat is het temperament, meneer de professor. Onlangs is het haar gewoon overkomen terwijl ze de was ophing.’

‘Maar wil ze dan niet...?’

‘Jawel, zeker wel, ze wil het!’ verzekerde Mathis hem zwetend, terwijl Meta met haar schreeuwaanval doorging en als een krankzinnige op de kast beukte. Ze konden dit theater niet eindeloos volhouden. Mathis moest iets bedenken.

‘Wat vindt u ervan als u uw adres bij ons achterlaat? En wij melden ons bij u zodra mijn partner een beetje tot rust is gekomen?’

Thorak was nog steeds bleek in zijn gezicht toen hij nerveus een visitekaartje en een pen uit zijn zak haalde.

‘Donderdag om vier uur in mijn atelier. Ik schrijf de tijd en mijn privételefoonnummer voor u op. Veel langer kan ik helaas niet wachten, we moeten snel aan de slag zodat ik het eerste ontwerp voor de wedstrijd...’

‘Aaaaaarrrrggh,’ brulde Meta.

Thorak keek ontzet van haar naar Mathis, die het visitekaartje aannam en de professor bij de arm naar de deur leidde. Die was intussen net zo blij dat hij vertrok als zijn gastheer.

‘Donderdag om vier uur in mijn atelier,’ herhaalde Thorak toen Mathis de deur opende. Hij wierp nog een laatste verbijsterde blik op Meta en nam met een knikje afscheid.

Het regende nog steeds. Mathis keek toe terwijl Thorak met zijn hand zijn onberispelijke scheiding bedekte terwijl hij over het drijfnatte gras terugliep. Toen sloot hij de deur. Voor de zekerheid wachtten ze nog een poosje, Meta schreeuwend en Mathis met de deurnop in zijn verminkte hand. Ze wisten allebei hoe dun de wanden van de woonwagen waren. Ten slotte draaide Mathis zich om en nam hij Meta in zijn armen. Haar haar was nat en rook naar regen. Ze lieten zich tegen elkaar aan vallen en Mathis had Meta graag nog wat langer zo vastgehouden. Misschien hadden ze over een paar minuten om dit schouwspel kunnen lachen en ook over het feit dat Thorak erin getuimd was. Maar de kast beefde onder de volgende woedende klap en Meta

schoof Mathis opzij. Nog voordat Mathis haar kon vragen hen een ogenblikje langer de tijd te gunnen, maakte ze de deur open.

Ernsti sprong uit zijn schuilplaats. Zijn gezicht was rood en paars van woede. Zijn mond was een smalle streep, zijn kin trilde. Mathis deed een stap naar achteren toen hij de gebalde vuisten zag. Ernsti had ongelooflijk veel kracht als het erom ging anderen pijn te doen. Vooral als die ander Mathis was. Maar Meta trok haar broer naar zich toe en drukte zijn hoofd sussend in de ronding van haar hals.

‘Ssssssst,’ zei ze, maar het was te laat om hem te kalmeren. Met zijn gezicht in haar nek begraven zette Ernsti het op een huilen en sloeg hij wild om zich heen. Mathis probeerde alles wat in zijn bereik lag weg te halen, de glazen, de messen en de andere scherpe voorwerpen. Meta hield Ernsti’s hoofd stevig vast zodat hij zich niet van haar kon bevrijden terwijl hij met zijn vuisten zwaaide en schreeuwde. Meta was sterk, maar Ernsti was fors. Toen hij zich tegen haar greep verzette, struikelde ze tegen de tafel die luid krakend verschoof. Als je de broer en zus niet kende, zou je kunnen denken dat ze een gevecht op leven en dood streden. Maar in werkelijkheid was Meta’s borstklem een liefdevolle.

‘Blijf weg,’ riep ze. Als Mathis zou ingrijpen, zou dat het alleen maar erger maken. Ernsti draaide volledig door als Mathis ook maar probeerde hem aan te raken. Mathis stond er met kramp in zijn hart bij terwijl Ernsti’s vuisten telkens weer op Meta neerkwamen, op haar rug, haar benen, haar hoofd. Meta had jarenlang haar geld verdiend door met mannen te vechten en Mathis had eraan moeten wennen om daarbij toe te kijken zonder haar van het podium te trekken. Maar dat waren geen gevechten zoals deze worsteling geweest. In de ring had ze zich geweerd en haar tegenstanders op klappen getrakteerd. Ze had niemand toegestaan met zijn vuisten op haar in te slaan. Dat mocht alleen Ernsti.

‘Sssssst,’ zei Meta nog steeds. Het hoofd van haar broer zat stevig onder haar arm geklemd toen ze zich op de grond liet zakken. Ernsti’s woedende gebrul ging over in zachter gehuil. Zijn vuisten zwaaiden nog een paar keer ongecontroleerd door de lucht. Maar ze raakten Meta niet meer zo hard. Ze leunde met haar rug tegen de tafelpoot en

wiegde Ernsti zachtjes heen en weer, terwijl hij zwaar ademend tot rust kwam.

Mathis stapte voorzichtig over de benen van de twee heen en liep naar de open kast. Ernsti had alle kleren van de hangers gerukt. Ze lagen op een stapel op de bodem van de kast. Mathis schoof de rommelige hoop opzij. Onder een oud Amazonekostuum van Meta vonden zijn vingers de kier in de bodem. Hij opende het geheime vak en moest twee keer goed voelen tot hij begreep dat het leeg was.

‘Waar is mijn notitieboek?’ Hij kwam overeind en keek Ernsti aan, die zijn hoofd intussen op Meta’s borst gelegd had en zich als een baby liet wiegen.

‘Waar is het manuscript?’

‘Ssst, Mathis, hij is net aan het kalmeren!’

‘Als hij iets met mijn manuscript...’

‘Hou nou op met schreeuwen,’ zei Meta, hoewel Mathis helemaal niet schreeuwde.

Mathis dook nogmaals in de kast om tussen de spullen te woelen die Ernsti over de bodem had verdeeld. Zijn oog viel op een uitgescheurde bladzijde en even later kwam onder een glinsterende beha het notitieboek tevoorschijn. Het leren omslag zat onder de krassen. De bladzijden waren verformfaaid. Toen Mathis het boekje oprapte, dwarrelden flarden van blaadjes hem tegemoet.

‘Hij heeft mijn manuscript verscheurd!’

Ernsti tilde zijn hoofd op. In zijn verhuilde gezicht flakkerde een grijns op, een die alleen voor Mathis bedoeld was. Tegenover Meta bleef hij het kleine kind spelen en hij nestelde zich weer tegen haar borst.

‘Hij was woedend omdat we hem in de kast hebben opgesloten.’

‘We hebben hem in de kast opgesloten omdat we zijn leven wilden redden!’

‘Dat is hij vergeten.’

‘Vergeten!’ Met een hulpeloos gebaar wierp Mathis zijn handen in de lucht en probeerde op zijn beurt te vergeten dat hij ze het liefst om Ernsti’s keel wilde leggen. Zijn armen vielen naar beneden als doorgesneden touwen. Het verscheurde notitieboek klapte tegen zijn bovenbeen.

‘Ik heb er zo lang aan gewerkt, Meta!’

‘Dat weet ik wel,’ zei ze bits.

Meta had nooit goed begrepen waarom Mathis eigenlijk met die schrijverij was begonnen. Er waren zoveel belangrijker dingen te doen – dingen die zorgden dat ze konden overleven en niet slechts oude herinneringen waren. De tijd waarin Mathis notities had zitten maken, had hij, als het aan Meta lag, net zo goed kunnen besteden aan het zoeken naar nieuw werk. Hij had haar moeten helpen bij het instuderen van haar nieuwe voorstelling of zich op een andere manier nuttig kunnen maken. Bijvoorbeeld door zich bij die filmregisseur uit Zwitserland te melden, die een natuurwetenschappelijke documentaire over röntgen wilde maken. Of hij had gewoon kunnen slapen. Zelfs dat was in Meta’s ogen zinniger dan aan een tafel zitten en lezen of schrijven. Als je sliep herstelde je lichaam zich tenminste. Mathis was na een paar uur schrijven echter helemaal uitgeput.

Meta streelde Ernsti’s haar, dat in de afgelopen jaren licht was geworden, veel lichter dan dat van Mathis. Ernsti’s lichaam was sneller verouderd, misschien als compensatie voor het feit dat hij in zijn hoofd altijd een kind zou blijven.

Mathis wendde zich af en probeerde te zwijgen. Elk woord dat hij nu zou zeggen, zou alleen tot ruzie leiden. En Ernsti vond het heerlijk als Meta en Mathis ruzie hadden. Hij koesterde zich in hun ruzies, ging er eens goed voor zitten en keek dan zelfingenomen van de ene kempiaan naar de andere. Mathis kon zijn gezicht niet verdragen als hij dat deed.

‘Hij heeft het vast niet expres gedaan,’ zei Meta. Van alle dingen die ze had kunnen zeggen of doen... uitgerekend dit.

‘Klopt, hij is vast alleen maar heel toevallig met zijn grote teen aan het geheime vakje blijven hangen.’ Mathis smet de resten van het manuscript op de grond. Ze gleden over de grond en bleven naast Ernsti’s knieën liggen. ‘En toen heeft hij per ongeluk het notitieboek eruit gehaald. Misschien is hij er wel met zijn open gebit op gevallen, waardoor het er nu zo verfromfaaid uitziet, wat denk je?’

‘Ik bedoel dat je onredelijk bent.’

‘Ik onredelijk?’ Nu begon Mathis toch te schreeuwen, hoewel hij zich

wilde beheersen. 'Jij zit daar maar je broer te aaien terwijl die zojuist het werk van een aantal maanden heeft vernietigd!'

'Je werk?! Wat is dat nou voor werk, Mathis Bohnsack? Levert het ons geld op? Eten? Kunnen we hiermee de winter doorkomen?'

'Het zorgt ervoor dat men mensen zoals Agosta of ook jouw Ernsti – mensen zoals wij – niet zomaar in het niets kan laten verdwijnen! Het zijn immers onze vrienden, die opgehaald en vergeten worden, Meta! Ik kan niet gewoon alleen maar toekijken en doen alsof ze nooit hebben bestaan!'

'Ernsti is hier bij ons.' Meta schoof haar hand over Ernsti's oor, zodat dit soort onzin niet tot hem door kon dringen. 'Hij is noch vergeten, noch verdwenen!'

'Ja, en hoe lang denk je dat het nog zal duren tot er iemand komt die iets meer hersens heeft dan deze Thorak? En hem bij ons in de kast ontdekt? Als hij elke keer zo in opstand komt...'

'Dat doet hij niet,' verzekerde Meta hem, terwijl Ernsti's gezicht precies tot de grijns vertrok die Mathis gevreesd had. 'Laten we liever blij zijn dat het nog een keer goed is afgelopen. Er kwam vandaag gewoon een hoop bij elkaar. De benauwde kast, de regen, het onweer... Waarom heb je die kunstenaarskerel ook binnengelaten? Je kon toch weten dat Ernsti het niet zo lang in de kast kan uithouden?' Meta's hand lag nog steeds op Ernsti's oor, op zijn wang. Voor Mathis' notitieboek had ze geen oog. Het lag naast de plas als een gestrand stuk hout. Terwijl het ooit een schip had moeten worden dat mensen naar een plek bracht waar ze veilig waren.

Mathis zuchtte, deed een stap naar voren en raapte het strandgoed met beide handen op. Hij legde het op de tafel, samen met Thoraks visitekaartje.

PROF. JOSEF THORAK. BEELDHOUWER, stond er in zwarte letters op. En daaronder, heel klein en in een beverig handschrift met veel krullen en omhalen, Thoraks telefoonnummer en het tijdstip waarop Meta in zijn atelier diende te verschijnen. Mathis had een wee gevoel in zijn buik toen hij het kaartje bekeek. Hij had zo'n vermoeden dat Meta zich vergiste. Dat ze niet konden zeggen dat iets goed was afgelopen. Integendeel.

Dit was pas het begin.